

Politiikan tutkijoiden nauhurit ja laskimet

JOHANNA VUORELMA

Kansanedustaja Anna Kontula (vas.) esittää, että ”osalta politiikan tutkijoista puuttuu ymmärrys siitä, millaiset tekijät päätöksiin vaikuttavat ja mitä näissä prosesseissa syntyvistä dokumenteista voidaan päätellä”. Kontula ei ole kritiikkinsä kanssa yksin. Berkeleyn yliopiston professori Mark Bevir ja Southamptonin yliopiston professori Roderick Arthur William Rhodes ovat kiinnittäneet huomiota samaan ongelmaan teoksissaan *Interpreting British Governance* (Routledge 2003) ja *Governance Stories* (Routledge 2006a). Bevir ja Rhodes lähtevät liikkeelle kysymällä, mitä tiedämme Britannian hallinnosta: ”Helppo vastaus kysymykseen on kuvailla avaininstituutiot kuten pääministeri, hallitus ja virkamieskoneisto käyttämällä perinteisiä yhteiskuntatieteiden teorioita apuna. Yksi ongelma helppojen vastausten ja perinteisten teorioiden kohdalla on, että ne usein tuottavat steriilejä agendoja ja tylsiä tuloksia.” (Bever ja Rhodes 2006a, 1, suom. JV). Heidän mukaansa tutkijat tarvitsevat ”uudet linssit” hallinnon tutkimukseen, jonka keskeinen tehtävä on poliittisen järjestelmän merkityskerrostuminen tarkastelu.

Kontulan esittämä ratkaisu on lisätä eduskuntaa koskevaa laadullista tutkimusta ja jättää määrällinen tutkimus pienempään rooliin. Erityisesti Kontula kannustaa tutkijoita omaksuma etnografisemman tutkimusotteen ja jalkautumaan eduskuntaan niin lähelle päätöksentekoa kuin mahdollista: ”Eduskunta on ehkä aika suljettu, mutta ei hermeettisesti. Täysistuntoa voi seurata kuka tahansa, ja yliopistoväen on helppo hankkia kutsu myös sellaiseen valiokunnan asiantuntijakuulemiseen, joka sivuaa omaa erityisalaa.” Kontula nostaa esiin haastattelujen merkityksen laadullisena menetelmänä, oli kyseessä sitten kansanedustajien tai heidän ympärillään vaikuttavien tahojen kuuleminen.

Kontulan näkökulmassa on samoja elementtejä kuin Bevirin ja Rhodesin kehittämässä mallissa, jos-

sa politiikka nähdään kulttuurisena käytäntönä. Heidän tulkintamallinsa painottaa sitä, että toimijoiden mahdollisuus vaikuttaa rakenteeseen on tunnistettava sen sijaan, että ylikorostaa rakenteen merkitystä. Tämä tarkoittaa hallinnon tutkimuksen näkökulmasta sitä, että yksittäisten toimijoiden haastattelujen ja etnografisen tarkastelun kautta on mahdollista täsmällisemmin hahmottaa rakenteen sisällä tapahtuvia muutoksia, instituutioiden välisiä voimasuhteita, poliittiseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä ja vakiintuneita käytäntöjä.

Tässä keskeistä kuitenkin on, että tutkijan on kriittisesti tulkittava poliittisten toimijoiden tarjoamia näkökulmia asettamalla ne laajempaan kontekstiin ja vertailemalla niitä – ei siis vain pitäytyä haastatteluissa tai varsinkaan vain ”testauttaa tutkimustuloksiaan henkilöillä, joita ne koskevat”, kuten Kontula ehdottaa. Bevir ja Rhodes (2005, 178) siis painottavat, ettei tutkijan pidä ottaa poliittisten toimijoiden omia tulkintoja annettuna vaan tarkastella niitä kriittisesti. Jason Glynos ja David Howarth (2008, 158) kirjoittavatkin, että Bevirin ja Rhodesin malli on erityisen vetovoimainen, koska sen tarjoamien konseptien avulla tutkija voi ”selittää sosiaalisen ja poliittisen muutoksen toimijoiden itsetulkintaa pidemmälle”.

Politiikkaperinteet, uskomukset ja dilemmat

Bever ja Rhodes tarkastelevat poliittisten toimijoiden ja poliittisen järjestelmän välistä suhdetta dilemmoista (*dilemmas*), perinteistä (*traditions*) ja uskomuksista (*beliefs*) muodostuvan teoreettisen kolmion kautta. Poliitiikan tutkijan täytyy ensiksi hahmottaa poliittisessa järjestelmässä vaikuttavia perinteitä, ”sosiaalista perintöä”, joka ohjaa poliittisia toimijoita. Niitä voi tulkita vain laadullisen tarkastelun avul-

la ja perehtymällä poliittiseen järjestelmään sen toimijoiden kautta. Perinteet kantavat mukanaan uskomuksia, jotka hahmottuvat niin ikään vain tulkitsemalla toimijoiden jaettua ymmärrystä ja historiallisia yhteyksiä, jotka eivät näy määrällisessä tarkastelussa.

Dilemmat ovat tärkeä osa hallinnon tarkastelua, koska ne selittävät muutoksen mahdollisuuden järjestelmässä. Jos huomio on liikaa poliittisen järjestelmän rakenteissa, esimerkiksi instituutioissa, muutokset politiikan käytännöissä jäävät huomaamatta ja aktiivinen poliittinen toimijuus tulee sivuutetuksi. Myös Kontula kiinnittää tähän huomiota: hänen mukaansa eduskunnassa on perinteiksi muodostuneita vakiintuneita käytäntöjä, jotka eivät näy virallisten dokumenttien tarkastelussa. Esimerkiksi valiokuntien mietintöjen vastalauseiden ja lausuntojen eriävien mielipiteiden lisääntyminen on kysymys, jota on vaikea selvittää ilman eduskunnan perinteiden ja dilemموjen tarkastelua laadullisella tutkimuksella. Kontulan mukaan internet ja avustajajärjestelmä selittävät kyseisen ilmiön, mikä olisi Bevirin ja Rhodesin mallin mukaisesti mahdollista selvittää tarkastelemassa läpinäkyvyyden vaatimusta yhtenä politiikkaperinteitä muuttavana dilemmana, joka pitää sisällään uskomuksia demokratian ja avoimuuden uudenaikaisesta suhteesta. Dilemmat tarjoavat raamit juuri politiikkaperinteissä ja politiikkaan liittyvissä uskomuksissa tapahtuvien muutosten tarkasteluun. Niitä voivat olla esimerkiksi yksityisen ja julkisen raja, oikeuden ja politiikan välinen suhde, asiantuntijuuden ja demokratian välinen suhde tai konsensuksen ilmenemismuodot.

Kontula kutsuu politiikkaa ”normien, ihmisten, kamppailujen ja inressien myllyksi”, jota on mahdollonta hahmottaa pelkästään määrällisen analyysin avulla. Bevir ja Rhodes piirtävät samanlaisen kuvan politiikasta ja esittävät, että poliittisen toimijuuden ja siihen liittyvän kamppailun tunnistaminen on keskeinen osa politiikan tutkimusta. He ovat varovaisia sellaisten käsitteiden kuin ”valta” ja ”rakenne” kanssa juuri siksi, että ne helposti ohittavat merkityksellisen poliittisen toimijuuden.

Enemmän huomiota pitäisikin kohdistaa siihen, kuinka poliittiset toimijat hahmottavat poliittisen järjestelmän, siihen liittyvät politiikkaperinteet ja uusien hallintamekanismien vaikutuksen politiikan jatkuvuuteen. On tärkeää pureutua suoraan ensimmäisen asteen representaatioon eli politiikan toimijoiden omiin tulkintoihin, eikä tarkastella pelkästään

poliittiseen kieleen liittyviä tulkintoja. Usein niistä saadaan tietoa vain anekdoottimaisesti tai elämäkerrallisesti.

Bevir ja Rhodes esittävät, että politiikan tutkijoiden tulisi omaksua narratiivimuoto selittäessään poliittista järjestelmää (ks. myös Bevir 2006b). Poliittikan tutkimuksessa on jo vuosia kiinnitetty enenevässä määrin huomioita narratiivisuuden ulottuvuuteen, joka on keskeinen osa poliittisen kentän ja laajemmin sosiaalisen todellisuuden tulkintaa (Brunner 1991; Patterson ja Monroe 2003). Poliittikan tarinallisuuden tutkimuksessa on tarkasteltu muun muassa sitä, kuinka politiikkaa voi tulkita siitä kerrottavien tarinoiden kautta (Vuorelma 2017a) sekä sitä, miten tarinan muotoon rakennettu poliittinen puhe vaikuttaa demokraattisessa järjestelmässä (Ricci 2016). Bevir ja Rhodes pitävät narratiivimuotoa luontaisena esitysmuotona politiikan tutkimuksessa, jossa pyritään hahmottamaan politiikan merkityksiä, jatkuvuuksia ja muutosta. Toisin sanoen narratiivit tarjoavat sekä tutkimusaineistoa että menetelmän tutkijalle, kuten Donald E. Polkinghorne (1995) kirjoittaa.

Toimijuus politiikan tutkimuksessa

Kritiikki Bevirin ja Rhodesin lähestymistapaa kohtaan liittyy osittain heidän esittämiinsä kriittisiin näkökulmiin poststrukturalistisesta tutkimuksesta, jossa rakenteet ovat heidän mukaansa ylikorostuneita ja toimijuus ”katoaa”. Esimerkiksi Jason Glynos ja David Howarth (2008, 157, 161) pitävät Bevirin ja Rhodesin mallia kehittymättömänä sosiaalisen ontologian osalta ja ”karikatyyriinä” poststrukturalistisesta lähestymistavasta politiikan tutkimukseen. Heidän mukaansa vallan ja ideologian analyysin puuttuminen tekee mallista ontologisesti puutteellisen. Glynosin ja Howarthin kritiikki liittyy anglosaksisella tutkimuskentällä keskeisessä roolissa olevaan kysymykseen rakenteen ja toimijoiden suhteesta, jonka Bevir ja Rhodes ratkaisevat puhumalla ”sijoittuneesta toimijasta” (*situated agency*). Glynos ja Howarth esittävät, että toimijuus kyllä tunnistetaan poststrukturalistisessa tutkimusperinteessä mutta radikaalina, ei sijoittuneena.

Toisaalta Glynos ja Howarth (2008, 155) yhtyvät heidän kritiikkiinsä positivismista, jossa pyritään mallintamaan poliittista järjestelmää lähes lainomaisilla selitysmalleilla. Bevir ja Rhodes (2008, 171) ovat

oikeassa siinä, että Glynosin ja Howarthin esittämä kritiikki näyttää lopulta liittyvän vain terminologisiin eroihin heidän välillään. Martin J. Smith (2008) puolestaan kritisoi Beviria ja Rhodesia siitä, että heillä on liian kapea suhtautuminen politiikan tutkimukseen, ja he tarjoavat vain yhden tavan tutkia poliittista järjestelmää. Smithin mukaan malli ei tarjoa riittävästi työkaluja perusteelliseen hallinnon käytäntöjen tutkimiseen.

Kontulan esittämää näkökulmaa kohtaan voisi esittää samanlaista kritiikkiä kuin mitä Smith esittää Bevirin ja Rhodesin osalta. On liian yksipuolista väittää, ettei politiikka avaudu laskimella. Monet politiikkaan liittyvät kysymykset kyllä avautuvat laskimella – usein paremmin kuin laadullisilla menetelmillä. Laskin ei kuitenkaan riitä, aivan kuten ei mikään yksittäinen menetelmä tai teoria. Tarvitaan monia tutkimusmenetelmiä ja teoreettisia näkökulmia sekä runsaasti erilaisia aineistoja.

Keskeinen lähtökohta on, että määrällinen tutkimus, joka tarkastelee poliittisia valtasuhteita ja poliittista järjestelmää instituutioiden ja käytäntöjen kautta, jättää helposti varjoonsa paitsi eri politiikka-perinteisiin liittyviä jännitteitä myös poliittisten toimijoiden omat tulkinnat niistä. Toisaalta haastatteluaineiston kautta ilmiöiden mittakaavaa voi olla vaikea hahmottaa. Kontula sortuu liian tiukkaan rajanvetoon määrällisen ja laadullisen tutkimuksen – ”laskimen ja nauhurin” – välillä.

Parlamentaarisen retoriikan tutkimus

Parlamentaarisen retoriikan tutkimus on keskeinen osa eduskunnan tutkimusta, joka vaatii muutakin kuin Kontulan mainitsemat haastattelut ja tutkimustuloksien testauttamisen politiikan toimijoilla. Kansanedustajat tai politiikassa toimivat tahot eivät välttämättä hahmota parlamentaarisessa puhekuulttuurissa tapahtuvia muutoksia tai heidän sosiaalisuutensa poliittisiin perinteisiin, koska puhekuulttuurin tarkastelu vaatii perusteellista laadullista tai määrällistä tutkimusta eduskunta-aineistojen pohjalta.

Kari Palosen (2012, 61) mukaan parlamentaarinen retoriikka ”sisältää parlamentaaristen puheiden poliittisen asetelman, poliittisten menettelytapojen ja puhekuulttuurin aspektit. Parlamentarismien retoriikan merkitys ilmenee myös siinä, että parlamentin jäsenyys muovaa henkilön poliittista profiilia: hänen

odotetaan puhuvan uudella tavalla sekä parlamentaariseen yleisöön että parlamentaarisen poliittisen kulttuurin käytäntöjä seuraten”. Palosen määritelmä on lähellä Bevirin ja Rhodesin painottamaa perinteiden, uskomusten ja dilemموjen kolmiota, jonka pitäisi ohjata tutkimusta. Puhekuulttuurin tarkastelu pitää sisällään poliittisten perinteiden ja vallitsevien uskomusten tarkastelun, kun taas dilemmat hahmottavat muutoksen periaatetta (*principle of transformation*), joka on retoriikan tutkija Kenneth Burken (1950, 17) käsitteellinen työkalu retoriikan jännitteiden hahmottamiseen.

Parlamentaarisessa puhekuulttuurissa muutokset hahmottavat sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen avulla. Tutkimuksen avulla voi esimerkiksi selvittää, kuinka laajaa on tiettyjen parlamentaarisessa puheessa toistuvien metaforien esiintyminen historiallisesti ja määrällisesti. Missä vaiheessa alettiin puhua kestävyysvajeesta tai kannustinloukusta? Entä kuinka tiettyjen käsitteiden arvoväryitys on muuttunut ajan mittaan? Tällaisten kysymysten selvittämiseen tarvitaan sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä.

Toimittamassamme teoksessa *Puhun niin totta kuin osaan. Poliittikka faktojen jälkeen* (2017) Jouni Tilli tarkastelee sitä, kuinka totuudenjälkeisyyden käsitettä alettiin käyttää eduskunnassa vuosina 2016–2017 ja esittää, että käsite tarjosi kiertoilmaisun vaihtelusta syyttämiseksi, mikä on parlamentaarisen puhekuulttuurin vastaista. Tillin mukaan totuudenjälkeisyyden käsitteestä muodostui hetkessä parlamentaarisen retoriikan puhetapa, jolla oli useita poliittisia ulottuvuuksia. Jos näitä ulottuvuuksia pyrkisi hahmottamaan pelkästään eduskuntahaastattelujen kautta, tulokset jäisivät yksipuolisiksi, koska parlamentaarisen retoriikan sisältä katsottuna käsitteiden kriittinen tarkastelu on vaikeaa jo pelkästään siksi, että puhekuulttuuri muokkaa sen käyttäjiä, mutta myös siksi, että haastateltavilla ei ole käytössään tutkijan analyttisiä työkaluja puheeseen liittyvien arvovärytysten ja merkityskerrostumisen avaamiseen.

Teoksessa tarkastelen myös sitä, millaista uskon liittyvää retoriikkaa eduskunnassa on käytetty ja erotan viisi erilaista funktiota uskopuheen perinteessä (Vuorelma 2017b). Ensimmäinen niistä osoittaa sitoutumisen käsillä olevaan politiikkakysymykseen: suhtautuminen tietoon näyttäytyy usein neutraalina, kun taas uskon retoriikka välittää henkilökohtaisemman ja perustavanlaatuisemman sitoutumisen. Toi-

seksi uskopuheen avulla vastuutetaan muita poliittisia toimijoita: minä uskon tähän vahvasti, mutta uskotteko te? Uskon retoriikka on myös puheteko, jonka funktiona on saada aikaan asioita: talouskasvu on riippuvainen siitä, että poliittisilla toimijoilla on usko siihen.

Uskopuheen neljäs funktio on politiikkakysymyksen esittäminen epäpoliittisena ja nouseminen poliittisen debatin yläpuolelle osoittamalla, että usko on henkilökohtainen ominaisuus, jota ei voi haastaa samalla tavalla kuin intressejä. Uskoretoriikalla lopulta myös esitetään poliittinen vastapuoli kyynisenä, pessimistisenä tai yleisen hyvän vastaisena toimijana, joka ei ole sitoutunut politiikkaan tunteen tasolla vaan suhtautuu siihen rationaalisen laskelmoitusti. Parlamentaarisena puhekuulttuurin tarkastelu poliittisten toimijoiden haastattelujen kautta tuottaisi hyvin erilaisia tuloksia kuin eduskunta-aineiston retoriikka-analyysi.

Kontulan puheenvuoro on tervetullut ja hyvin ajoitettu vetoamus politiikan tutkijoille. Jalkautuminen eduskuntaan nauhurin kanssa avaa uusia horisontteja politiikan käytäntöihin, perinteisiin, uskomuksiin ja dilemmoihiin. Se ei kuitenkaan tarkoita, että muut laadulliset tai määrälliset menetelmät pitäisi jättää vähemmälle huomiolle. Poliitiikan tutkimukseen tarvitaan paitsi nauhureita ja laskimia myös monipuolisia teoreettisia työkaluja, joiden avulla aineiston politiikan ydin ja sen siirtymät hahmottuvat mahdollisimman tarkasti.

LÄHTEET

- Bevir, Mark ja Rhodes, Roderick A. W. 2008. Authors' response: Politics as cultural practice. *Political Studies Review* 6(2), 170–177.
- Bevir, Mark ja Rhodes, Roderick A. W. 2006a. *Governance stories*. Abingdon: Routledge.
- Bevir, Mark. 2006b. Political studies as narrative and science, 1880–2000. *Political Studies* 54(3), 583–606.
- Bevir, Mark ja Rhodes, Roderick A. W. 2003. *Interpreting British governance*. Abingdon: Routledge.
- Bruner, Jerome. 1991. The narrative construction of reality. *Critical Inquiry* 18(1), 1–21.
- Burke, Kenneth. 1950. *A rhetoric of motives*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Glynos, Jason ja Howarth, David. 2008. Structure, agency and power in political analysis: Beyond contextualised self-interpretations. *Political Studies Review* 6(2), 155–169.
- Palonen, Kari. 2014. *Parlamentarismi retorisenä politiikkana*. Tampere: Vastapaino.
- Patterson, Molly ja Monroe, Kristen Renwick. 2003. Narrative in political science. *Annual Review of Political Science* 11, 315–331.

- Polkinghorne, Donald E. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. *Qualitative Studies in Education* 8(1), 5–23.
- Ricci, David. 2016. *Politics without stories: The liberal predicament*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, Martin J. 2008. Re-centring British government: beliefs, traditions and dilemmas in political science. *Political Studies Review* 6(2), 143–154.
- Tilli, Jouni. 2017. Valehtelu ja totuudenjälkeinen retoriikka eduskunnassa. Teoksessa Paul-Erik Korvela ja Johanna Vuorelma (toim.), *Puhun niin totta kuin osaan. Poliitiikka faktojen jälkeen*. Jyväskylä: Docendo, 127–147.
- Vuorelma, Johanna. 2017a. A narrative battle: Debating Finland's EU policy during the economic crisis. *National Identities* 19(1), 11–31.
- Vuorelma, Johanna. 2017b. Kun usko korvaa tiedon – uskopuheet eduskunnassa. Teoksessa Paul-Erik Korvela ja Johanna Vuorelma (toim.), *Puhun niin totta kuin osaan. Poliitiikka faktojen jälkeen*. Jyväskylä: Docendo, 148–170.